

รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

A Management Model for Developing Primary Students' Morality and Ethics in
Schools under the Primary Educational Service Areas

สุระ อ่อนแพ่ง¹, ปัญญา สังขวดี², วิทยา จันทร์ศิลา³, สำราญ มีแจ้ง⁴

Sura Onphaeng, Panya Sungkawadee, Vithaya Jansila, Samran Mejang

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมและการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ศึกษากระบวนการบริหารโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี 6 แห่ง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน 2) การสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยอาศัยผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 และตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบฯ โดยวิธีสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน 3) การประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการสัมภาษณ์รับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารและครูถึงความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้ จำนวน 60 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สร้างขึ้น มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา 14 ประการ 1) ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ความเมตตา กรุณา 3) ความซื่อสัตย์สุจริต 4) ความมีระเบียบวินัย 5) ความขยันหมั่นเพียรและมุ่งมั่นในการทำงาน 6) ความกตัญญู กตเวทิตะและรักความเป็นไทย 7) ความรับผิดชอบ 8) ความอดทนอดกลั้น 9) ความเคารพและอ่อนน้อมถ่อมตน 10) ความพอเพียง 11) ความมีจิตสาธารณะ 12) ความยุติธรรม 13) ความสามัคคี 14) ความไม่เรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มี 4 วิธี ดังนี้ 1) การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) การจัดกิจกรรมโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วม 4) การจัดกิจกรรมพัฒนาตามวิถีชีวิตในชุมชน องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การทบทวนพันธกิจ 2) การวางแผน 3) การดำเนินงาน 4) การติดตามประเมินผล 5) การรายงานผล

การประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สร้างขึ้น มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และมีความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา, รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

¹ นิสิตรดับการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาบริหารและพัฒนการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

² รองศาสตราจารย์ ดร., ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาบริหารและพัฒนการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

³ รองศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาบริหารและพัฒนการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

Abstract

The main purpose of this study was to develop a management model for developing the students' morality and ethics in schools under the Primary Educational Service Areas. The process of the research followed 3 steps ; 1) studying morality and ethics , and ways of the cultivation by analyzing relevant documents, studying the management process of 6 best-practice schools ,and interviewing 5 experts. 2) constructing a tentative management model for developing the students' morality and ethics in schools based upon the results from the research of step 1 and validating the model through group discussion of 10 experts. 3) evaluating the feasibility and usefulness of the constructed management model through the seminar with 60 administrators and teachers. The statistics employed for data analysis were means and standard deviation.

The results found that: the management model for developing the students' morality and ethics in schools under the Primary Educational Service Areas consisted of 3 components: **component 1** : the students' morality and ethics, embracing : 1) a love of nation, religion and dynasty 2) mercy and kindness 3) honesty 4) discipline 5) diligence and perseverance 6) gratitude and love of Thai-ness 7) responsibility 8) endurance and tolerance 9) respect and humbleness 10) a sense of sufficiency 11) service mind 12) justice 13) esprit de corps, and 14) learning mind ; **component 2** : 4 strategies of developing morality and ethics : 1) integrating morality and ethics into learning management 2) conducting learner developing activities; 3) guardians-involved activities according to the school mission; 4) development activities in everyday life of the community and **component 3** : 5 - step process of the model management, embracing; 1) reviewing the school mission 2) planning 3) implementing 4) accessing, and 5) reporting.

The evaluation of the management model yielded the results at a high level of feasibility and the highest level of usefulness.

Key words: Primary Students' Ethics, The Development Models of the Students' Ethics

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมโลกวัตถุนิยมที่สลับซับซ้อนในปัจจุบัน นำไปสู่ปัญหาของบุคคลหรือสังคมที่นับวันจะทวีความรุนแรงและกระจายเป็นวงกว้างมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันดังเดิมของไทย วิถีชีวิตแม้จะสะดวกสบายมากขึ้นแต่ความสุขกลับลดลง รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือชุมชนเสื่อมถอยลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ทุกสังคมต้องการคนดี การสร้างคนดีจึงเป็นพันธกิจจำเป็นในการสร้างภูมิคุ้มกันไว้ด้านความเลวร้ายที่กำลังกัดกร่อนสังคม ในทำนองเดียวกันพันธกิจสำคัญของการศึกษาคือปลูกฝังคุณความดีให้เป็นภูมิคุ้มกันเยาวชน เตรียมผู้เยาว์ให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี (อมรวิรัช นาคทรพร, 2548) ซึ่งในการจัด

การศึกษาไทยก็มีเป้าหมายพัฒนาคุณธรรมและความรู้ควบคู่กันมาโดยตลอด โดยมีกรอบแนวคิดให้การศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคนให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) แม้คุณธรรมจะเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษา แต่ผลการพัฒนาที่ผ่านมากลับพบว่า เด็กและเยาวชนยังด้อยความรู้ความสามารถในการกลั่นกรองที่ดี ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อและพฤติกรรม ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี เน้นวัตถุนิยม ขาดจิตสำนึกสาธารณะ คุณธรรมจริยธรรมเสื่อมถอยนำไปสู่ปัญหาในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) สอดคล้องกับผลสำรวจระหว่างวันที่ 10-18 มีนาคม

2550 พบว่า เขาวิชมนิษฐ์ผู้มั่งคั่ง ยึดวัตถุ มัวอบายมุข มีอิสระทางความคิดมาก มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่มีสัมมาคารวะ ด้อยกตัญญู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมและลักษณะนิสัยของคนไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา คือรักสบาย ขาดวินัย ไม่อดทน ขี้เกียจชอบรวยทางลัด ไม่รับผิดชอบ ไม่กล้าเผชิญปัญหาและไม่รักการเรียนรู้ หากการศึกษาไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนิสัยและค่านิยมที่ผิดเหล่านี้แล้ว แม้จะล้างระบบและวางนโยบายที่ดีเลิศเพียงใด ก็ยากที่จะมีการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เมื่อใดก็ตามที่มีปัญหาจริยธรรมเกิดขึ้นในสังคม ทุกคนต่างชี้ไปที่หน่วยงานการศึกษา ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ นำไปสู่การกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ แต่ปัญหาสำคัญคือการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งโรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษา จะมีวิธีการในการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างไร(เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546) สอดคล้องกับรายงานการวิจัยปัจจัยการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมนั้น ไม่ใช่เพียงการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวกับการบริหารจัดการของสถานศึกษา ซึ่งถือว่ามีความสำคัญที่สุด ปัจจัยขับเคลื่อนภายในสถานศึกษาที่สำคัญ 3 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ สามารถนำการเปลี่ยนแปลง สร้างขวัญกำลังใจให้ทีมงาน บริหารจัดการทรัพยากรให้เป็นประโยชน์คุ้มค่า ปัจจัยด้านครูครูต้องมีความรู้ มีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสม ปัจจัยด้านแรงจูงใจหรือขวัญกำลังใจ และพร้อมกันนั้น การร่วมกับสถาบันครอบครัวก็สำคัญ ครอบครัวมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอม จึงควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ควรสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้ปกครอง และร่วมมือกันติดตามผลเพื่อหาทางป้องกันแก้ไข(นลินี ทวีสิน, 2549)รายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องปัจจัยครูซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วนคือคุณภาพครูและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ครูที่ดีต้องมีความศรัทธาในอาชีพ เอาใจใส่ในหน้าที่และเป็นแบบอย่างที่ดี แต่การจะทำให้ครูตระหนักในหน้าที่นั้น สิ่งสำคัญคือการบริหารซึ่งเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหาร และการบริหารที่จะเอื้อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ

นั้น นอกจากจะใช้องค์ประกอบทางการบริหารโดยทั่วไปแล้ว ยังต้องเกิดจากการร่วมมือและเต็มใจพัฒนา (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

ด้วยข้อจำกัดในแต่ละสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งต้องสนองนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันอาจไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หากได้มีการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่เหมาะสมอย่างหลากหลายแล้ว ก็น่าที่จะเป็นทางเลือกสู่การประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1.1 การศึกษาเอกสารการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา

1.1.1 แหล่งข้อมูล คือ เอกสารและงานวิจัยที่ใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นของการวิจัยคือ แนวคิดคุณธรรมจริยธรรม วิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

1.1.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ส่วนที่ 1.2 การศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

1.2.1 แหล่งข้อมูล คือ โรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีจนประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จำนวน 6 แห่ง

1.2.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ สภาพการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา

ส่วนที่ 1.3 การศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

1.3.1 แหล่งข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน รวม 5 คน

1.3.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ส่วนที่ 2.1 การร่างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มาयर่างรูปแบบแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไข ก่อนเข้าสู่การตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ส่วนที่ 2.2 การตรวจสอบรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.2.1 แหล่งข้อมูลคือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 10 คน

2.2.2 ตัวแปรที่ศึกษาคือ ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3.1 แหล่งข้อมูล คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำรูปแบบไปใช้ในสถานศึกษา คือผู้บริหารโรงเรียนและครูสังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดอุดรธานีและพิษณุโลก จำนวน 60 คน

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาไปใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมและการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากระบวนการบริหารโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี 6 แห่ง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

2. การสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยนำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาयर่างรูปแบบฯ และตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบฯโดยวิธีสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน

3. การประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการสัมภาษณ์รับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารและครูถึงความ

เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบไปใช้จำนวน 60 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน วิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่สร้างขึ้น มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้
องค์ประกอบที่ 1 คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา 14 ประการ 1) ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ความเมตตากรุณา 3) ความซื่อสัตย์สุจริต 4) ความมีระเบียบวินัย 5) ความขยันหมั่นเพียรและมุ่งมั่นในการทำงาน 6) ความกตัญญูต่อเวทีและรักความเป็นไทย 7) ความรับผิดชอบ 8) ความอดทนอดกลั้น 9) ความเคารพและอ่อนน้อมถ่อมตน 10) ความพอเพียง 11) ความมีจิตสาธารณะ 12) ความยุติธรรม 13) ความสามัคคี 14) ความใฝ่เรียนรู้
องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มี 4 วิธี ดังนี้ 1) การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) การจัดกิจกรรมโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วม 4) การจัดกิจกรรมพัฒนาตามวิถีชีวิตในชุมชน

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การทบทวนพันธกิจ 2) การวางแผน 3) การดำเนินงาน 4) การติดตามประเมินผล 5) การรายงานผล

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีความเป็นไปได้ในระดับมากและความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

วิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษาทั้ง 4 วิธีนั้น การบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักในสำคัญและเห็นความจำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ครูมีความสำคัญต่อการพัฒนา แต่การจะทำให้ครูตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบนั้น สิ่งสำคัญคือการบริหารจัดการซึ่งเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญเพราะเป็นผู้นำและกำหนดทิศทางการทำงาน ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถนำการเปลี่ยนแปลงที่ดี สร้างขวัญกำลังใจทีมงานได้ดี บริหารจัดการทรัพยากรให้เป็นประโยชน์คุ้มค่า และสร้างแรงจูงใจให้ครูได้พัฒนาความรู้และเจตคติที่ดีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรม เข้าใจการพัฒนาอย่างเป็นระบบ สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง และต้องมโนบายที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม(นลินี ทวีสิน, 2549) สอดคล้องกับวิจัยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนันทบุรี และทราบแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนันทบุรี โดยผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนันทบุรีตามความเห็นของผู้บริหาร ครู คณะกรรมการนักเรียน และคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนันทบุรี ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 1) กำหนดนโยบาย วางแผนดำเนินงาน รายงานผลต่อผู้บริหารโรงเรียน 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 4) ด้านการปฏิบัติเป็นแบบอย่างของครูและบุคลากร 5) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 6) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 7) ด้านการประเมินผลเพื่อการพัฒนา ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการกำกับติดตามประเมินผล (สุภาพร สุขสวัสดิ์, 2549)

การนำเอาพันธกิจมาจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรและแผนการเรียนการสอนบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมอย่างสอดคล้องสัมพันธ์ทั้งระบบ ก็จะนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ทั้งการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักธรรมศาสนาอย่างหลากหลาย และ

เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการผู้เรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียน ตลอดจนบูรณาการในการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธว่า การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนได้อย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549) และสอดคล้องกับรายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนประจำ พบว่ากำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ 1) การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน 2) การพัฒนาด้วยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) การพัฒนาด้วยการใช้ตัวแบบอย่างที่ดี 4) การพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 5) การพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (วงษ์รัตน์ เพชรบูรณ์, 2549)

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในส่วนของกิจกรรมตามวิถีชีวิตในโรงเรียนเน้นกิจกรรมปฏิบัติเป็นนิสัยและเชื่อมโยงวิถีชีวิตในครอบครัว ทั้งในกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดกิจกรรมในระดับดูแลช่วยเหลือนักเรียนควรจัดให้อย่างทั่วถึงทุกคน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งกาย สติปัญญา จิตใจ ตามสภาพแห่งบุคคล และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมทั้งในและนอกสถานศึกษา กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมแนะแนว ก็จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาอย่างสมบูรณ์รอบด้าน สอดคล้องกับแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธว่า การเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549) สอดคล้องกับ รายงานการวิจัย ศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับ ชั้นประถมศึกษาผลการศึกษพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักเรียนสามารถนำเสนอได้เป็น 5 ประเด็น

ดังนี้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ มุ่งหวังให้นักเรียนเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งของครู กระบวนการเรียนรู้ บทบาทของครู สื่อและแหล่งเรียนรู้ การติดตามและตรวจสอบ 2) การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยในรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าคะแนนเฉลี่ยโดยใช้แบบวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยของ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย หลังเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (วิณา ประชาณุกุล, 2549)

การดำเนินกิจกรรมพัฒนานั้น ครู ผู้บริหาร พ่อแม่ผู้ปกครอง ต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปฏิบัติดีโดยเสมอหน้ากันทั้งโรงเรียน ไม่มีอภิสิทธิ์ทั้งผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องทุกคน สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานครพบว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และรุ่นพี่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการพูดและการปฏิบัติ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2550)

การจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนนั้นต้องเหมาะสม ร่มรื่น เป็นระบบระเบียบ เน้นความสะอาดของสภาพแวดล้อมเป็นหลัก โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมดูแลรับผิดชอบ ถือเป็นกิจกรรมตามวิถีชีวิตในโรงเรียน เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสะอาดที่กายไปสู่ใจ ใจที่สะอาด สว่าง สงบย่อมเสริมสร้างสติปัญญา สอดคล้องกับแนวคิดของ โธมัส ลีคโคนาและคณะว่า สถานศึกษาต้องเป็นสถานที่ที่หล่อหลอมให้เกิดคุณลักษณะที่ดีกับผู้เรียน การที่สถานศึกษาจะสามารถทำให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ต้องเป็นชุมชนทางศีลธรรมที่ช่วยเหลือผู้เรียนโดยจะต้องดูแล เอาใจใส่ไปพร้อม ๆ กับผู้ปกครองหรือบุคคลอื่น ๆ ในสังคม สภาพแวดล้อมเต็มไปด้วยความรัก ความเอาใจใส่จะเป็นสิ่งสำคัญให้ผู้เรียนเกิดทั้งความปรารถนาที่จะเรียนรู้และความปรารถนาที่จะเป็นคนดีในสังคม เด็กและเยาวชนจะมีความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและพวกเขาจะต้องมีทั้งค่านิยมภายในและความคาดหวังของกลุ่มที่ สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง นอกจากนี้การดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนภายในห้องเรียนหรือ

แม้กระทั่งสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เช่น ทางเดิน ระหว่างตึก โรงอาหาร สนามเด็กเล่น จะสามารถถูกนำมาใช้เพื่อการอบรมสั่งสอนโดยสอดแทรกค่านิยมหลักไปด้วย เช่น การเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นและการเคารพผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความกรุณา ความถูกต้องและ ยุติธรรม (Eleven Principles of Effective Character Education, 2554)

การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองสำคัญมาก โดยเฉพาะแม่เป็นผู้ใกล้ชิดและมีอิทธิพลสูงต่อบุคลิกภาพ และสุขภาพจิตของเด็กควรได้รับการเสริมสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนา ส่วนชุมชนก็ต้องร่วมเสริมสร้างทั้งการจัดกิจกรรมในชุมชนและการดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อต่อการพัฒนา ตลอดจนต้องมีเครือข่ายเกื้อหนุนสร้างซึ่งกันเป็นความร่วมมือระหว่างกันกับกลุ่มหรือองค์กรอื่น ซึ่งอาจเป็นการสนับสนุนงบประมาณหรือปัจจัยการบริหารรูปแบบอื่นก็ได้ สอดคล้องกับลินี ทวีสินที่วิจัยพบว่า การร่วมกับสถาบันครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ เพราะครอบครัวมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมและพัฒนา จึงควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ร่วมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของพ่อแม่ผู้ปกครองและร่วมมือกันสอดส่องดูแล ติดตามผลเพื่อหาทางป้องกันแก้ไข (ลินี ทวีสิน, 2549)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1.1.1 ควรกำหนดให้การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์สำคัญของชาติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

1.1.2 ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาครูผู้บริหาร ให้เหมาะสมในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดอบรมศึกษาดูงาน ยกย่องเชิดชูหรือให้รางวัลความดีความชอบครู ผู้บริหาร ที่เป็นผู้นำด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

1.1.3 ควรมีการสนับสนุนงบประมาณด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดปัจจัยการพัฒนาทั้งสิ่งแวดล้อมและปัจจัยเกื้อหนุนอื่นๆ

1.2 ข้อเสนอแนะในระดับสถานศึกษา

1.2.1 ควรมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา 14 ประการให้เหมาะสมกับการพัฒนาตามวัยอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นลำดับต้น

1.2.2 ควรเสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในกระบวนการบริหารทั้งระบบ โดยเฉพาะการทบทวนพันธกิจ ผู้บริหารควรเสริมสร้างให้เกิดความตระหนักร่วมกันเป็นเบื้องต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ครอบคลุมในแต่ละประเด็นหรือแต่ละกลุ่มนักเรียนทุกกลุ่มมากขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ดลใจ ถาวรวงศ์ ตันเจริญ. (2550). *กระบวนการจัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบ จังหวัดฉะเชิงเทรา*. ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย.
- วงษ์รัตน์ เพชรบูรณ์. (2549). *รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับนักเรียนประจำ*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. มหาสารคาม: สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
- วีณา ประชานุกุล. (2549). *ศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและพัฒนาแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- นลินี ทวีสิน. (2549). *รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี).
- สุภาพร สุขสวัสดิ์. (2549). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนบุรีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ
- สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร ; วิทซี.คอมมิวนิคชั่น.
- อมรวิชัย นาครทรรพ. (2548). *หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับบริบททางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นครบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.